

مقدمه

❦ مدح و ثنای محمد و آلش، افتخارانبیا و صدیقین و شهدا است و اگر چرخ عالم تنها بر مدار عدل الهی می چرخید، هرگز نوبت به امثال ما نمی رسید که حتی نام آن بزرگواران را بر لب جاری کنیم چه رسد به اینکه بخواهیم از فضایل و کمالات آن ها چیزی بگوییم. اما این اوج فضل و کرم حق تعالی است که به ما اجازه داده تا از قعر این عالم تاریک، به آن انوار مافوق هفت آسمان نگاهی بیندازیم و به نور هدایت آن ها تا منزل لقای الهی سفر کنیم.

... و در این میان نور حسین علیه السلام گونه ای دیگر تابیدن گرفته است. وقتی خورشید وجود مبارکش از قتلگاه آن چنان سرخگون طلوع نمود، نور و حرارت این خورشید طوری عالم گیر شد که حتی ما غارنشینان عالم ماده را، که به تاریکی خو کرده بودیم، بیدار نمود و قلب های سرد و افسرده مان را با گرمای روضه هایش گرم و زنده نمود تا واله و مدح گوی نورش شویم.

این دفتر تلاش موری است تا ران ملخی را تقدیم به سلیمان عالم کند. آن سلیمانی که حتی اگر انگشت و انگشتر هم نداشته باشد باز جنّ و پری تسلیم او و به یک اشارت او آماده اند تا منت کشان جانشان را فدای او و راهش کنند.

بحر موج روضه‌های حسین علیه السلام در اقیانوسی از آب حیات محبتش به پیش می‌رود و صخره‌های کفر و انانیت را درهم می‌شکند و وقتی از این آب حیات در تَنگ کوچک هر هیئت چند جرعه‌ای سرازیر می‌شود، ماهیان تشنه بیابان برهوت دنیا از محبتش سیراب می‌شوند.

هیئت میثاق با شهدای دانشگاه امام صادق علیه السلام یکی از همین هزاران هزار تنگ کوچکی است که از اقیانوس آب حیات حسین علیه السلام لبریز شده است و عده‌ای از ماهیان تشنه حب حسین علیه السلام را در خود سیراب می‌کند. سالیانی است که دانشجویان این دانشگاه حیات قلبیشان را در همین مجالس هیئت جست‌وجوی کنند.

ماهیان با اینکه در آب غوطه‌ورند، ولی کمتر از چستی آب خبردارند. بیرون از این تنگ کوچک هیئت‌ها، بیابان‌های تفتیده فراوانی است که با یک قطره از این آب، گلستان می‌شوند، اما هنوز ما هیئتی‌ها نتوانسته‌ایم تمام زندگی پیرامون خود را با آن گلستان کنیم. البته این آب حیات کار خودش را می‌کند و ما چه بدانیم چه ندانیم همین روضه‌های حسین علیه السلام است که اسلام را زنده نگه داشته و به سمت گلستان ظهور فرزندش به پیش می‌برد. اما خود آگاهی ما نسبت به نحوه جریان آب حیاتی که در قالب هیئات عزادارای حضرت سیدالشهدا علیه السلام در حیات فردی و اجتماعی ما جاری می‌شود، می‌تواند مسیر آب‌رسانی آن به بیابان‌های تفتیده زندگی فردی و اجتماعی ما را هموارتر کند.

از همین رو غرض اصلی کتاب، تحلیل سفر معنوی و سلوکی است که اهل روضه‌ها در متن مجالس روضه‌های سیدالشهدا علیه السلام آغاز می‌کنند و به مرور تمامی زندگی آن‌ها را در بر می‌گیرد. از این منظر روضه‌ها صرفاً مجالسی در حاشیه زندگی ما نیستند، بلکه نوشیدن مدام از شراب شور و شعور این مجالس، مخاطبان را وارد سلوک و سفری معنوی می‌کند که به مرور تمام ابعاد حیات فردی و اجتماعی

آن‌ها را در بر می‌گیرد.

برای تشریح تفصیلی این مدعا، مطالب کتاب در پنج فصل تنظیم شده است. در فصل اول با عنوان «ره‌توشه» تلاش شده تا با زبانی ساده و روان، توضیحاتی در مورد معنای سفر معنوی از منظر عرفان اسلامی و مراحل چهارگانه آن ارائه شود؛ مراحل‌ی که از آن با تعبیر «اسفار اربعه» به معنای «سفرهای چهارگانه» یاد می‌شود. در این فصل خواننده با چیستی و چرایی هریک از مقاطع چهارگانه یک سفر معنوی و برخی از لوازم آن از منظر عرفان اسلامی و آیات و روایات آشنایی پیدا می‌کند.

در ادامه تلاش شده تا بر اساس همین الگوی سفرهای چهارگانه در عرفان اسلامی، سفر معنوی اهل روضه‌های حضرت سید الشهداء علیه السلام با دقت بررسی و تحلیل شود. از این رو چهار فصل بعدی کتاب، هر کدام به یک سفر از این اسفار اربعه سلوک عاشورایی اختصاص یافته تا ابعاد معرفتی، تاریخی، فردی و اجتماعی سلوک اهل روضه‌ها به دقت و با تفکیک در هر سفر بررسی شود.

روشن است که این الگو، قالبی نوین برای بررسی و تحلیل مجالس روضه و پیامدهای فردی و اجتماعی آن است و امیدواریم ظرفیت‌های عرفان اسلامی در تحلیل مباحث سلوکی، همچون خادمی بردرگاه روضه‌های حضرت سیدالشهدا علیه السلام مجال فهم بیشتر و بهتر حقایق بلند و بی‌نظیر آن را فراهم آورد. البته عمق نوری که از حسین علیه السلام در روضه‌ها تابیدن گرفته است بیش از آن است که با ابزار اندیشه‌های فلسفی و عرفانی به تمامی کشف شود، اما

آب دریا را اگر نتوان کشید

هم به قدر تشنگی باید چشید

طبعاً این مسیری ناتمام است که راه‌های ناپیموده فراوانی در پیش رو دارد و پیشنهادات و انتقادات خوانندگان و پژوهشگران محترم در تکمیل این مسیر، توشه

ارزشمندی است.

ایده‌های اولیه این کتاب چند سال قبل، ابتدا در قالب یک سخنرانی در جمع اعضای هسته احیای امر مرکز رشد دانشگاه امام صادق علیه السلام مجال طرح و تفصیل بیشتریافت، سپس به لطف پیگیری و جدیت اعضای هسته احیای امر، بالاخره بخش عمده‌ای از آن در دهه اول محرم ۱۴۴۲ق مجال نگارش یافت. پس از آن اعضای هسته با دقت به مطالعه و نقد و بررسی آن پرداختند و به مرور، با تکمیل مراحل ویرایش علمی و ادبی، و افزودن اسناد و ارجاعات متن، این اثر آماده انتشار شد.

گفتنی‌ها در مورد روش و محتوای کتاب به تفصیل در فصل اول آن ارائه شده است و در اینجا لازم به تکرار آن نیست و تنها به ذکر چند نکته اکتفا می‌شود:

۱. در این نوشتار تلاش شده تا میان بیان علمی و بیان ادبی مطالب جمع شود؛ زیرا از سویی ادعای کتاب در تحلیل سلوک عاشورایی بر اساس مبانی عرفان اسلامی نیازمند دقت و اتقان علمی است، و از سوی دیگر، جنس پرشور و با حرارت موضوع، اقتضای متنی ادبی را دارد. از این رو تلفیق این دو رویکرد در نگارش کتاب نباید موجب شود تا مخاطب گمان کند مطالب کتاب صرفاً دارای بیانی ذوقی است و از دقت در مدعیات علمی آن غافل شود.

البته گاه ممکن است در برخی از نکات حاشیه‌ای، بیانی ذوقی چاشنی طرح موضوع شده باشد، اما تلاش شده است که ارکان و اصول بحث، با دقتی علمی طرح و بررسی شود. به علاوه، استفاده از زبانی ساده و ادبی در بیان مباحث علمی موجب می‌شود تا مخاطب کتاب محدود به پژوهشگران نباشد و عموم اهالی روضه و هیئت بتوانند با آن ارتباط برقرار کنند و به همین دلیل تلاش شده تا استفاده از اصطلاحات فنی به حداقل برسد، یا توضیح کافی برای فهم همگانی از آن ارائه شود.

۲. هرچند نویسندگان به حسب رشته تحصیلی اش با مباحث حکمت و عرفان نظری آشنایی تخصصی دارد، اما در حوزه مباحث سلوکی هیچ ادعایی ندارد و آنچه در این کتاب در مورد سلوک عاشورایی ارائه شده است، همگی خوشه چینی از مباحث بزرگان معرفت و سلوک است. به بیان دیگر، هرچند طرح مباحث سلوک عاشورایی در این کتاب در قالب یک الگوی نوین صورت پذیرفته است، اما تلاش شده در عین استفاده از مزیت‌های این الگوی عمیق، مباحث حاشیه‌ای و بی‌پایه در بحث سلوک عاشورایی ارائه نشود.

۳. برای حفظ روانی و یکدست ماندن متن، مستندات علمی عمدتاً در پاورقی‌ها مورد اشاره قرار گرفته‌اند. مستندات که برخی تصریح دارند و برخی حاوی اشارات و مؤیداتی نسبت به مباحث درون متن هستند.

۴. متناسب با تحلیل مقاطع مختلف این سفر معنوی، گاه متن با روضه‌هایی آمیخته شده است. روضه‌هایی که شاید مخاطب را به یاد حال و هوای مجالس عزاداری بیندازد. از همین رو در حاشیه قسمت‌هایی از متن که با نور روضه منور شده، رمزینۀ پاسخ سریع (QR-CODE)‌هایی تعبیه شده است که سند صوتی یا تصویری یکی از مداحی‌های شاخص و ماندگار و مرتبط با متن در آن ذخیره شده است تا اگر مخاطب مایل بود به این بهانه حال و هوای آن روضه را از نزدیک تر تجربه کند!

در پایان از تمامی دوستان گرامی خود در هسته احیای امر مرکز رشد دانشگاه امام صادق علیه السلام، بالاخص برادر عزیز آقای محسن خلیل‌آزاد که از ابتدا تا پایان کار با جدیت و دغدغه، بنده را همراهی نمودند و زحمات و ویراستاری ادبی و علمی و افزودن اسناد و پاورقی‌های متن را بر عهده داشتند کمال تشکر را دارم. همچنین از آقای دکتر علی جعفری هرستانی که زحمات داوران کار را بر عهده داشتند و

۱. برای دسترسی به سند صوتی یا تصویری مرتبط با متن می‌توانید با استفاده از دوربین گوشی هوشمند خود و از طریق یکی از برنامه‌های مختلف «اسکنر بارکد» از آن صوت بهره‌مند شوید.

نکات ارزشمندی جهت بهبود کار یادآوری نمودند و همین طور از آقای دکتر علی عبدالله زاده که در تهیه تعدادی از مصادر روایی پژوهش، همکاری نمودند، تشکر می‌کنم و امیدوارم این اثر به عنوان عرض موذتی ناچیز به پیشگاه اهل بیت علیهم‌السلام مورد توجه و عنایتشان قرار گیرد.

ابراهیم خانی
ارمضان ۱۴۴۲ق